

- Ο όρος **περιφερειακή ολοκλήρωση** περιγράφει την υπερεθνική συνεργασία κρατών που συνδέονται μέσω γεωγραφικής γειννίαςσης και υψηλού βαθμού αλληλεξάρτησης την ολοκλήρωση κρατών μιας περιοχής του κόσμου ή μιας διεθνούς περιοχής.
- Εναλλακτικά δίνεται έμφαση στην οικονομική διάσταση του φαινομένου
- η περιφερειακή ολοκλήρωση περιγράφει την ολοκλήρωση ανεξάρτητων οικονομικών περιοχών σε μεγαλύτερες οικονομικές οντότητες
- Η έννοια της ολοκλήρωσης μπορεί να υποδηλώνει είτε μια **διαδικασία** με απώτερο στόχο την ενοποίηση,
- δηλαδή τη σταδιακή μείωση των διακρίσεων μεταξύ οικονομικών μονάδων, είτε το **τελικό στάδιο** της ενοποίησης
- δηλαδή την κατάσταση όπου απουσιάζει κάθε μορφής διάκριση.

- Κριτήρια βάσει των οποίων ορίζεται μια διεθνής περιοχή
- γεωγραφική γειτνίαση
- αλληλεξάρτηση και η ύπαρξη δικτύων (όπως δίκτυα συναλλαγής και επικοινωνίας) που υποδεικνύουν την ύπαρξη υλικών συμφερόντων και συνθηκών
- στοιχεία ταυτότητας
- Περιοχές δημιουργούνται και προσδιορίζονται αφενός **εκ των έσω**, αφετέρου από **εξωγενείς παράγοντες** και τρίτους δρώντες, π.χ. η περιοχή των «Δυτικών Βαλκανίων» αποτελεί σύγχρονο παράδειγμα γένεσης μιας νέας περιοχής (ή υπο-περιοχής) στις αρχές του 2000, ως αποτέλεσμα της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως κοινές αξίες και ιδεολογία)
- Αντίστοιχα οι πρώτες χώρες Συνοχής (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ιρλανδία)
- Όπως και οι μετέπειτα (ΚΑΕ)

- Παράλληλα με την παγκοσμιοποίηση, η περιφερειοποίηση αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες αλλαγές που σημειώθηκαν στη διεθνή πολιτική οικονομία μεταπολεμικά, και
- ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1980
- Σήμερα υπάρχουν περισσότερες από **230** περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες σε ισχύ.
- Η περιφερειακή ολοκλήρωση υπήρξε ιδιαίτερα έντονη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ενώ οι περισσότερες εμπορικές συμφωνίες έχουν καταγραφεί μετά το 1995.
- **Στον αναπτυσσόμενο κόσμο** είχε ως στόχο την προώθηση της εκβιομηχάνισης και ήταν περισσότερο «εσωστρεφής», συχνά με στόχο την υποκατάσταση των εισαγωγών ως μέσο ενίσχυσης της εγχώριας παραγωγής και ανάπτυξης
- Συνδέθηκε με τις διαδικασίες αποαποικιοποίησης
- Παρόλα αυτά οι περισσότερες τέτοιες προσπάθειες δεν τελεσφόρησαν
- Π.χ. Παναραβική Συνομοσπονδία που έμεινε στα χαρτιά

Υπό το πρίσμα της πολιτικής οικονομίας, ο όρος **οικονομική ολοκλήρωση** αναφέρεται στη διαδικασία σταδιακής εξάλειψης των εμποδίων και περιορισμών που υπάρχουν στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, ενώ περιλαμβάνει και τη μετακίνηση παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των συνεργαζόμενων χωρών.

Μια σημαντική διάκριση που γίνεται αφορά τους τρόπους με τους οποίους προωθείται η υπερεθνική ενοποίηση

Η περιφερειακή (οικονομική) ολοκλήρωση παίρνει είτε «αρνητική», είτε «θετική» μορφή.

- **Αρνητική ολοκλήρωση:** υλοποιείται μέσω της απομάκρυνσης εμποδίων για τη φιλελευθεροποίηση των συναλλαγών,

- **Θετική ολοκλήρωση:** στηρίζεται στην ανάληψη παρεμβατικών δράσεων και τη δημιουργία

μηχανισμών και θεσμών κοινών πολιτικών

Πολύ πιο συχνή και εφικτή η αρνητική αντί της θετικής ολοκλήρωσης

Θεωρίες ολοκλήρωσης

- **Διεθνής ολοκλήρωση:** υπερεθνικά θεσμικά όργανα αντικαθιστούν τα εθνικά
- καλύτερο παράδειγμα η ΕΕ
 - Ο λειτουργισμός, η ανάπτυξη εξειδικευμένων τεχνικών οργανισμών διασυνοριακά, εξηγεί καλύτερα την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση
 - Η ΕΕ προχώρησε μακρύτερα δημιουργώντας εξειδικευμένες υπηρεσίες όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- **Νεολειτουργισμός:** η οικονομική ολοκλήρωση δημιουργεί και πολιτική ολοκλήρωση (δευτερογενείς επιπτώσεις)
- Ευρωπαϊκή ενοποίηση ως ποδήλατο

- Όσο συνεχίζεται η κίνηση προχωράει
- Αν σταματήσει απότομα πέφτει
- Σημασία της έννοιας ‘επενέργειας διάχυσης’ (spill over effects)
- Η πολιτική ενοποίηση χωρίζεται σε ζητήματα ‘υψηλής’ και ‘χαμηλής’ πολιτικής

- Στα πρώτα εντάσσονται η εξωτερική πολιτική, η άμυνα, πολιτική ασφάλειας αλλά και σημαντικές εσωτερικές πολιτικές που απαιτούν δημόσιες δαπάνες (κοινωνικές πολιτικές, πολιτικές υγείας, δημοσιονομικές πολιτικές, φορολογικές πολιτικές)
- Από τα πρώτα βήματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης την δεκαετία του 1950 έγινε σαφής η τεράστια δυσκολία στην επίτευξη ενοποίησης σε ζητήματα 'υψηλής' πολιτικής
- Αποτυχία Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (εξωτερική πολιτική και άμυνα)

- Ως αποτέλεσμα επικράτησε η ενοποίηση σε τομείς ‘χαμηλής’ πολιτικής
- Στα πλαίσια επικράτησης του νέο-λειτουργισμού
- Διαμορφώνουμε κοινές υπερεθνικές λειτουργίες σε έναν τομέα πολιτικής, το οποίο διαμορφώνει τις συνθήκες που θα οδηγήσουν στην περαιτέρω πολιτική συνεργασία σε παραπλήσιο τομέα πολιτικής
- Δυναμική διαδικασία που οδηγεί στην πολιτική ενοποίηση και σε τομείς υψηλής πολιτική
- μεγάλη έμφαση στην τεχνοκρατία ως παράγοντας υπερεθνικής ενοποίησης
- μία λειτουργική ενοποιητική διαδικασία ανά τομέα, μέσω τεχνοκρατικής στήριξης και διακρατικών θεσμών, οι οποίοι θα δρουν αποτελεσματικά υπέρ της ευημερίας των κοινωνιών, χωρίς υπερεθνική-υπερκρατική πολιτική εξουσία

- προτάσσονται οικονομικοί τομείς συνεργασίας για τους οποίους οι απλοί πολίτες δεν έχουν εξειδικευμένη τεχνοκρατική γνώση και δεν εγείρουν μεγάλες αντιδράσεις
- Απόρριψη του ομοσπονδιακού ιδεαλισμού
- οικονομικός ορθολογισμός και τεχνοκρατική διακυβέρνηση
- Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, νομιμοποιείται κατεξοχήν μέσω της καλής τεχνοκρατικής λειτουργίας και της επιτυχημένης ανταπόκρισης στην επίλυση κοινών προβλημάτων.
- Μέσω της διαδικασίας αυτής, προσδίδεται επιπλέον εσωτερική δυναμική στην Ε.Ε. και συγκεκριμένα στο ρόλο των μη κρατικών θεσμικών παραγόντων, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Commission)

- **Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός (Liberal Intergovernmentalism)**
- αναπτύχθηκε ως ρεύμα σκέψης στα πλαίσια της θεωρητικής διερεύνησης της Ευρωπαϊκής ενοποίησης στη δεκαετία του 1990
- Andrew Moravscik 1998
- Ως βασικό επιχείρημά της η θεωρία αυτή προβάλλει τις εθνικές κυβερνήσεις ως το κλειδί στην διαδικασία ολοκλήρωσης
- Η διαμόρφωση εγχώριων προτιμήσεων
- τα οικονομικά συμφέροντα είναι κυρίως αυτά που διαμορφώνουν την εθνική πολιτική
- Εξου το φιλελεύθερος
- δίνει σημασία στα οικονομικά κίνητρα ως βασικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν την διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

- Δεν θεωρεί ότι πολιτικά κίνητρα όπως για παράδειγμα η προώθηση της ασφάλειας ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη αποτελούν σημαντικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της ΕΟ
- Γιατί διακυβερνητισμός?
- Γιατί θεωρεί ότι είναι οι προτιμήσεις και η ισχύς των κρατών μελών που προωθούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση
- Η διακρατική διαπραγμάτευση (Interstate bargaining ή policy supply): καθορίζονται από τις προτιμήσεις και τη διαπραγματευτική δύναμη του κάθε κράτους – δημιουργούν αλληλεξάρτηση.

Οι υπερεθνικοί θεσμοί διευκολύνουν τη συνεργασία μειώνοντας το κόστος της διαπραγμάτευσης και χορηγώντας μεγαλύτερη αυτονομία στις κυβερνήσεις από τους πολίτες

- Οι εθνικές κυβερνήσεις φέρνουν στο υπερεθνικό τραπέζι των διαπραγματεύσεων τις εθνικές τους προτιμήσεις και τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων αντικατοπτρίζουν τις διαφορές ισχύος ανάμεσα στα ΚΜ
- Οι εθνικές προτιμήσεις αφορούν πολύ συγκεκριμένα ζητήματα ενοποίησης (τελωνειακή ένωση, νομισματική ένωση κτλ.)
- Δεν επιδιώκουν την συνέχιση της θεσμικής και πολιτικής αυτονομίας ούτε εντάσσονται σε κάποιο μεγαλόπνοο σχέδιο
- Επιδιώκουν την υπεράσπιση των εθνικών προτιμήσεων και δεν ασχολούνται με υπερεθνικές διεργασίες
- Κοινά με ρεαλισμό

- Πρακτική αποτύπωση των βημάτων που μπορεί να ακολουθήσει η περιφερειακή ολοκλήρωση
 - περιφερειακή ολοκλήρωση ακολουθεί πέντε στάδια σε μία εξελικτική πορεία
1. Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΖΕΣ) ή Ζώνη Ελευθέρου Εμπορίου (ΖΕΕ): Είναι το πρώτο στάδιο
 - Τα κράτη-μέλη καταργούν τα τέλη εισαγωγής και τα άλλα τελωνειακά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων που παράγονται εντός της ΖΕΣ, δηλαδή από τις χώρες- μέλη.
 2. Τελωνειακή ένωση: Η ελεύθερη κυκλοφορία αφορά όλα τα προϊόντα οποιασδήποτε προέλευσης, που βρίσκονται στο έδαφος των χωρών-μελών και οι χώρες-μέλη εφαρμόζουν ως προς τρίτες χώρες ένα κοινό εξωτερικό τελωνειακό δασμολόγιο.

3. Κοινή αγορά. Εξασφαλίζει όχι μόνο την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, αλλά και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, την ελεύθερη εγκατάσταση των επιχειρήσεων και των ανεξάρτητων επαγγελματιών, την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων.

- Στο στάδιο αυτό, δημιουργείται μια ενιαία εσωτερική αγορά, ενώ εκχωρείται περισσότερη εθνική κυριαρχία για να μπορέσουν να υλοποιηθούν οι κοινές συνοδευτικές πολιτικές.

4. Οικονομική (και νομισματική) ένωση.

Τα κράτη-μέλη προχωρούν στην ολοκλήρωση και την εναρμόνιση όλων των τομέων οικονομικής πολιτικής, όπως είναι η βιομηχανική πολιτική, η νομισματική πολιτική, η πολιτική μεταφορών και επικοινωνιών, η δημοσιονομική πολιτική

5. Πολιτική ένωση.

Τα κράτη-μέλη, αφού έχουν αναπτύξει κοινές πολιτικές σε όλους τους τομείς, προχωρούν στο τελευταίο στάδιο της ολοκλήρωσης, εναρμονίζοντας τις πολιτικές εσωτερικών υποθέσεων και δικαιοσύνης για να προστατεύουν αποτελεσματικά τη δική τους ζώνη ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, και τις εξωτερικές πολιτικές τους.

Συνήθως το στάδιο αυτό οδηγεί σε μορφές ομοσπονδιοποίησης.

- Η ΕΕ έχει φτάσει μέχρι τα μέσα του 4^{ου} σταδίου
- Έχει πλήρως υπερεθνικοποιημένη νομισματική πολιτική
- ΕΚΤ
- Αλλά μερικώς ή ατελώς υπερεθνικοποιημένη οικονομική πολιτική
- Καμία υπερεθνικοποίηση στο 5^ο στάδιο
- Μόνο διακυβερνητική συνεργασία
- Η ΟΝΕ μέχρι το 2010 σε ότι αφορά την οικονομική της συνιστώσα ρυθμίζονταν με το χαλαρά εφαρμοζόμενο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ)
- αυτό άλλαξε λόγω της κρίσης χρέους
- Αλλά δεν συνεπάγεται υπερεθνικοποίηση των οικονομικών πολιτικών διότι κάτι τέτοιο θα απαιτούσε Συνταγματική αναθεώρηση
- Κυρίως για να ξεπεραστεί το λεγόμενο 'no bailout clause'

- Νέα Οικονομική Διακυβέρνηση της ΕΕ που διαμορφώθηκε μεταξύ 2011-2013 ως απάντηση στην κρίση χρέους του 2010
- Ουσιαστικά η Νέα Οικονομική Διακυβέρνηση έδωσε ανανεωμένη θεσμική και πολιτική υπόσταση στην Οικονομική συνιστώσα της ΟΝΕ
- M is much stronger than E in the EMU. It is high time to fill the E with life (Oli Rehn, τότε Επίτροπος Οικονομικών)

- Διαμόρφωσε ένα εξαιρετικά περίπλοκο πλαίσιο οικονομικών πολιτικών
- Με βασικότερο στόχο τον στενότερο συντονισμό και εποπτεία των οικονομικών πολιτικών των ΚΜ συγκριτικά με το παρελθόν
- Αλλά και στην διαμόρφωση νέων μηχανισμών χρηματοδοτικών ενισχύσεων για τα ΚΜ που αντιμετώπιζαν δημοσιονομικά προβλήματα
- Κάποια από τα μέτρα που εντάσσονται σε αυτές τις πολιτικές αφορούν όλα τα ΚΜ της ΕΕ και κάποια μόνο τα ΚΜ της ΟΝΕ
- Σε πρώτη φάση διαμορφώθηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ΕΜΣ)
- Πρόκειται για θεσμό εκτός του Συνταγματικού πλαισίου της ΕΕ ο οποίος παρέχει δάνεια με ευνοϊκούς όρους στα ΚΜ που αντιμετωπίζουν δημοσιονομικές δυσκολίες

- τον Δεκέμβριο του 2011, ακολούθησαν τα έξι νομοθετικά μέτρα (Δέσμη έξι νομοθετικών μέτρων ή Εξάπτυχο – Six pack), με στόχο την ενδυνάμωση της οικονομικής διακυβέρνησης διαμέσου της ευρύτερης και ενισχυμένης εποπτείας των οικονομικών πολιτικών,
- αλλά και της προσπάθειας βελτίωσης της οικονομικής συνεργασίας και αμοιβαίας εποπτείας σε ζητήματα οικονομικής πολιτικής.
- Από τα πιο σημαντικά σημεία των μέτρων του Six pack ορίζονται η καθιέρωση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η σύσταση Μηχανισμού Επαγρύπνησης, η βελτίωση του κυρωτικού μηχανισμού και ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής.

- Επιπλέον, με την υιοθέτηση του «Συμφώνου Euro Plus» τον Μάρτιο του 2011 και την επακόλουθη Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και την Διακυβέρνηση στην ΟΝΕ (ΣΣΣΔ) (υπογράφηκε το Μάρτιο του 2012, τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2013), ενισχύθηκε περαιτέρω η ΝΟΔ
- Δύο επιπλέον κανονισμοί υιοθετήθηκαν τον Μάιο του 2013, η γνωστή δέσμη των δύο νομοθετικών μέτρων ή Δίπτυχο-Two-pack, για την ενίσχυση της κεντρικής εποπτείας των εθνικών προϋπολογισμών, ώστε να συμπληρώσουν το ήδη υπάρχον Εξάπτυχο
- Ουσιαστικά, το νέο πλαίσιο αποτελεί ένα συνδυασμό υπερεθνικών και διακυβερνητικών χαρακτηριστικών, τα οποία ελήφθησαν εκτός του Συνταγματικού πλαισίου της ΕΕ

- Όμως, λόγω της πανδημίας
- Ενεργοποιήθηκε η ρήτρα διαφυγής από το ΣΣΑ μέχρι το 2023
- Καταργήθηκαν οι απαγορεύσεις στις Κρατικές ενισχύσεις
- Διαμορφώθηκε ένα νέο χρηματοδοτικό εργαλείο στην ΕΕ, το Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας, το οποίο αύξησε το προϋπολογισμό της ΕΕ από 1% σε 2% του ΑΕΠ της ΕΕ
- Αυτά όλα έδωσαν τεράστιο δημοσιονομικό χώρο στα ΚΜ
- Και εντελώς νέα χαρακτηριστικά στην διαδικασία ευρωπαϊκής ενοποίησης
- Σε αυτό συνέβαλλε και το εμβολιαστικό πρόγραμμα που ανέλαβε η ΕΕ χωρίς να διαθέτει κοινή πολιτική υγείας
- Το πρόβλημα σε ό,τι αφορά τα δημοσιονομικά είναι ότι δεν έχουν όλα τα ΚΜ τις ίδιες δημοσιονομικές δυνατότητες για να δαπανήσουν πόρους